

Ali strip(izacija) lahko spodbuja branje med mladimi?

Can comics (and adaptations into comics) encourage reading among young readers?

> Mojca Osvald

>> Domen Finžgar

Izveleček

Članek s treh različnih stališč – profesorice slovenskega jezika, avtorja stripov in mentorja ter dijakov – odgovarja na vprašanje, ali strip(izacija) spodbuja branje med mladimi. Sklepna ugotovitev je, da sicer obstaja nekaj dvoma glede priljubljenosti branja med mladimi (tudi stripov, ne le klasične literature), da pa je stripizacija klasičnih del zagotovo ena izmed poti, ki spodbujajo (analitično) branje med mladimi.

Ključne besede

strip, stripizacija, klasičnih del, motivacija, branje

UDK 028.5(084.11)

Abstract

The paper uses perspectives of three professionals: professor of Slovenian language, author of comics who is also mentor, and students, to answer the question, do adaptations into comics encourage reading. The conclusion is that although there is a certain amount scepticism regarding popularity of reading among youngsters (besides classical works also comic) the adaptations of classical works into comics is definitely one of the paths to encourage (analytical) reading among young people.

Keywords

comic, adaptation into comic, classical works, motivation, reading

1 Uvod

Pred približno enim letom smo lahko v Delu prebrali, da bralna kultura med mladimi ni najboljša, najslabša pa tudi ne. Članek Valentine Plahuta Simčič (2011) med drugim izpostavlja tudi mnenje urednika pri založbi Mladinska knjiga, Andreja Ilca. Slednji pravi, »da se moramo najprej zavedati, da veliko otrok in mladostnikov knjige sploh ne zanimajo. Ti berejo samo, če so v to prisiljeni v šoli. Knjižničarji, založniki in vsi drugi ves čas iščejo načine, kako bi otroke pripravili do pristočnega branja, in nekako prevladuje mnenje, da takrat pridejo prav tudi knjige, ki nimajo velike literarne vrednosti, se pa zato zlahka berejo in morda sčasoma koga, ki se je po njihovi zaslugi »nalezl« branja, tudi napeljejo k zahtevnejši literaturi, pravi Ilc. »Število tovrstnih nezahtevnih knjig se je v programih slovenskih založb v zadnjem desetletju skokovito povečalo, medtem ko število zahtevnejših knjig ostaja bolj ali manj nespremenjeno, kar verjetno kaže predvsem na to, da tukajšnji založniki ne premoremo kake posebne domišljije, ko sestavljamo svoje programe. Seveda pa znotraj prav vsakega žanra naletimo na slabše in boljše primerke in pri Mladinski knjigi se trudimo poiskati slednje,« pravi Ilc. Po njegovem mnenju pogled na spletne forumne pove, da mladi v resnici berejo marsikaj in da je težko podati kakršno koli splošno sodbo.« Na omenjeni razmislek se sklicujem, ker se poraja vprašanje, ali strip sodi med manj zahtevno literaturo. Verjetno odvisno od stripa, a več o tem bo

spregovoril v drugem delu prispevka Domen Finžgar. Hkrati je zapisani citat dobro izhodišče za razmišljanje o branju – tako s stališča profesorja slovenščine kot dijakov.

2 Različni pogledi na branje in ustvarjanje stripa

2.1 Pogled profesorice slovenščine

Na Gimnaziji Bežigrad že vrsto let poteka projekt stripizacije klasičnih avtorjev. Na to idejo sem prišla, ko sem izvedela, da je eden izmed mojih dijakov, Domen Finžgar, tedaj še perspektivni mladi stripar, danes pa v slovenskem striparskem svetu nedvomno precej znano ime. Ker je bil odprt za različne kreativne ideje, sva se nekoč dogovorila, da bi prevzel somentorstvo projekta, v katerem bi sodeloval celoten razred. Cilj bi bil ustvariti strip na podlagi nekega literarnega besedila. Zamisel, da bi celoten razred ustvaril strip na eno literarno besedilo, se je izkazala tako dobro, da so v teh letih nastale štiri različne stripizacije – na eno generacijo učencev ena:

- stripizacija Cervantesovega Don Kihota,
- stripizacija Süskindovega Parfuma,
- stripizacija Hemingwayevega Starca in morja ter sedaj nastajajoča
- stripizacija Wildove Salome.

Vsaka stripizacija je nastala v eni stripovski tehniki.

Vprašanje, ki se poraja, je, ali tovrstne akcije spodbujajo branje med mladimi. Verjetno če odgovor ne bi bil pritrdilen, akcije, ki bi trajala več let, niti ne bi bilo. Nedvomno se kot profesorica slovenščine spopadam s težavo, kako motivirati dijake za branje domačih branj, ki so po definiciji osovražena že zato, ker so obvezna. Ocena je seveda ena izmed možnih motivacij, a sama se ne zavzemam ravno za motivacijo z dvignjenim prstom. Torej sem razmišljala, kako naj svojim dijakom omogočim, da jim branje ne bi bilo čisto odveč, hkrati pa bi bili pozitivno motivirani za analitično branje. In ravno takrat mi je pot prekrizal Domen. Ko sva projekt izvajala prvič (in tega nameravam bolj natančno predstaviti v nadaljevanju), nama ni bilo čisto jasno, kako se bo izteklo in ali bo dosegel oba cilja; bolj očitni cilj je bil namreč kreativni del, ki dijakom ni povzročal preglavic, prav nasprotno – pristopili so z mnogo veselja in dobrih idej. Analitično branje pa je bil precej skrit cilj, o katerem javno nisem govorila, da ne bi dosegla kakega stranskega učinka. A kaj se je izkazalo? Da so dijaki zelo natančno poznali del romana, ki so ga spremenili v strip. A ne le tistega dela, saj je marsikoga zanimalo, kako je podvig uspel sošolcu. Končni rezultat je torej bil don Kihot v stripu in precej natančno poznavanje domačega branja, kar je logično, saj so morali dijaki, da bi zgodbo izbranega poglavja strnili na en A4-format, slednjo poznati zelo natančno. Ravno tako, ko so dodajali detajle na sliko in seveda izbirali pripadajoče besedilo.

Moj odgovor na naslovno vprašanje je torej pritrdilen. Ne morem sicer reči, da strip kot tak spodbuja branje med mladimi, ker imam s tem premalo izkušenj, nedvomno pa lahko zapišem, da stripizacija literarnega dela za seboj potegne zelo natančno, analitično branje, ki je sicer gotovo manj pogost tip branja.

2.2 Pogled striparja

Pri popularizaciji bralne kulture s stripom je problematična že opredelitev pojma branje. Čeprav se ne le gledanje stripov, temveč tudi pogled na zaporedne grafične elemente v večini svetovnih jezikov opredeljuje kot branje, imamo pri uporabi besede branje največkrat v mislih stroga literarna dela brez sličic. Stripi ne dosegajo enakih

pozitivnih učinkov, kot jih imajo knjige, sploh če gre za neme stripe, to pa niti ni njihov namen. Minili so namreč časi, ko se je strip želel enačiti z literaturo, danes ga po zaslugi dela Kako razumeti strip avtorja Scotta Mcclouda in množice kakovostnih stripovskih avtorjev opredeljujemo kot povsem samosvojo umetniško zvrst, ki ne prenaša preprostega prenosa besedila iz knjige v stripovske oblačke.

Stripizacija torej še zdaleč ne pomeni prepisa literarnega dela in opreme prepisa z ilustracijami, temveč želi delo oplemenititi z avtorjevo lastno interpretacijo. Tudi najbolj objektivne stripizacije literarnih del se temu ne morejo izogniti, če želijo biti kakovostne. Tako branje stripa po literarni predlogi ne predstavlja nadomestka branja izvirnika. Vsekakor pa dobro narisani stripi spodbujajo bralca, da o izvirniku začne razmišljati z nove perspektive.

Težko je tudi reči, da strip pri mladostnikih odpira vrata v svet klasične literature. Branje stripov se namreč zaradi takšnih ali drugačnih razlogov pri večini bralcev konča po koncu osnovne šole, kar pomeni, da je branje stripov v srednjih šolah skorajda večja redkost kot branje knjig. Le kako naj torej strip spodbuja branje knjig? Tudi če se dijak vendarle odloči za prebiranje stripov, to še zdaleč ne pomeni, da bo posegal po kakovostnih stripovskih izdelkih. Prodaja stripov pri nas kaže na to, da bralci najpogosteje posegajo po lahkotnih serializiranih stripih.

V zadnjem desetletju se je pojavila množica stripov po literarnih predlogah. Ena od najbolj znanih je 100 MeisterwerkederWeltliteratur, ki obravnava sto literarnih del od Tujca do Fausta v obliki enostranskih stripov.

Po mojem najuspešnejša stripovska predelava literarnega dela pa je gotovo Gemma Boveri angleške avtorice Posy Simmonds, ki probleme Flaubertove Madame Bovary več kot uspešno prestavi v sodobni čas.

Od slovenskih izdelkov naj omenim antologijo stripov Slovenski klasiki v stripu, ki se sicer spogleduje s stripizacijo različnih umetniških zvrsti, njen glavni del pa predstavljajo ravno literarni slovenski klasiki. Namen naštetih del primarno ni promocija bralne kulture, temveč drugačen, demistificiran pogled na klasike.

Projekt stripizacije domačega branja na Gimnaziji Bežigrad je prav tako v prvi vrsti predvsem demistificiranje besedila, ki se ga dijaki lotijo bolj sproščeno. Hkrati pa je zaradi izjemno specifičnih navodil za izdelavo stripa dijak spodbujen podrobno preučiti besedilo, da bi ga lahko kakovostno predelal v medij. Naloga vsekakor ni lahka. Izkazalo se je, da vsaj v prvih poizkusih dijaki ne poznajo vseh značilnosti stripovskega medija. Tako pogosto ne poteče redukcija besedila. Narisati dobro besedilo je podobno težko opravilo kot napisati dobro obnovo. Dijak mora izluščiti bistvo besedila, v njem prepoznati elemente, ki jih bo lahko narisal, in elemente, ki se težko prikažejo grafično. Šele po tej analizi besedila je lahko sposoben sestaviti kakovosten izdelek, ki, kot rečeno, ni le prepis, temveč simbioza grafičnega dela in besed, ki hkrati povzame duh celotnega dela v le nekaj sličicah.

Rezultati stripizacije seveda zelo nihajo v kakovosti. Najpomembnejše pa je, da se iz uspešnih izdelkov več kot očitno vidi kreativnost, inteligenca dijaka in razumevanje obravnavanega besedila. Tako v času, ko je priljubljeno nesmiselno razvrščanje čisto vsakega dijakovega početja, dobimo zares uporabno informacijo o dijaku – ali je inovativen, premišljujoč in nadarjen. Poleg te informacije pa je razveseljivo, da se dijaki domačega branja lotijo z drugačne perspektive, pa tudi to, da knjigo dejansko preberejo.

Zato da se knjigo prebere, najverjetneje ni zaslužen le strip, največ k temu pripomore sprememba v pristopu do podajanja učne snovi. Morda še bolj kot popularizacija bra-

nja leposlovnih del tovrstni projekti pripomorejo k popularizaciji stripa. Le tako lahko dosežemo, da bo tudi za dijake strip sčasoma postal vstop v svet kakovostnih knjig. Prek stripa, drugačnega pristopa jim torej lahko približamo svet, ki ga mnogokrat označimo za preveč »klasičnega« ter tako neprivlačnega za dijake. Morda jih moramo prepričati, da so ideje klasičnih del še vedno aktualne, če jih le preoblikujemo v drugačno podobo.

Še nasvet vsem šolam. Ker poznavanje stripa ni vključeno v učne načrte, delo na domačih branjih pa časovno precej omejeno, je težko poučiti dijake o vseh lastnostih stripa. Zato je toliko bolj nujno, da srednješolska knjižnica vsebuje vsaj največje stripovske klasike, ki so že prevedeni v slovenščino. Predvsem imam v mislih dela Arta Spiegelmana: Maus, Davida B.: Epileptik, Posy Simmonds: Gemma Boverly in Scotta McClouda: Kako razumeti Strip.

2.3 Pogled dijakov Gimnazije Bežigrad (sodelujoči v projektu stripizacije Salome)

Mia Paller, 2. a

Stripizacija klasičnih literarnih del. Kako, prosim?

Nikoli si nisem mislila, da bom tako nalogo dobila v šoli (po navadi = dolgočasna, uradna in brezosebna ustanova, kjer si polnimo glave z ogromno pomembnimi ali malo manj pomembnimi podatki in v tem stilu naprej ...). In nikoli si nisem mislila, da je taka naloga tako izzivalna. Izzvala me je, da kritično razmišljam o vsebini in slogu prebranega dela ter besedilu dodam sliko, da ga nadgradim tako, da je zame bolj zanimivo. Vsekakor sem se branju in uživanju v besedilo bolj posvetila oziroma sem ga doživela z drugačnega zornega kota, saj sem bila nehote pozorna na malenkosti, ki pa so občutno vplivale na končni izdelek. In ne nazadnje – delo se mi je bolj vtisnilo v spomin.

Mladi radi dodajamo osebno noto in radi puščamo vtis. Izvrstno je, če se nam takšne priložnosti odpirajo tudi v šoli. Da smo izzvani, naj stopimo iz dolgočasnih začrtanih šolskih tirnic.

Stripizacija klasičnih literarnih del. Ja, prosim!

Žiga Predin, 2. a

Strip je bil od nekdaj pomemben faktor v mojem življenju. Ko sem pri slovenščini slišal, da bomo neko domače branje obravnavali skozi strip, sem bil zelo navdušen. Med branjem Wildove Salome sem si zgodbo predstavljal skozi groteskne stripovske figure in drama se mi je zdela nenavadno zanimiva. Morda sem le sam bolj vizualni tip dijaka, toda pouk pri slovenščini mi vedno popestrijo slike in videi, zato se mi je zdela izdelava stripa zadetek v polno. Stripizacija spusti visok nivo književnosti, ki je večini dijakov tuj, na nižjo raven, kar sproži večji interes med dijaki. Tudi med tistimi, ki se jim bolj zapletena in rahlo nezanimiva literatura ne upira, vzbudi stripizacija več zanimanja, kar naredi idejo stripizacije tako svetovne kot slovenske literature fenomenalno. Dvajset točk za profesorico.

Andrej Lipužič, 2. a

Stripi po navadi prikazujejo znanstveno fantastiko in domišljajske zgodbe in so prav zato precej priljubljeni med mladimi. Vrst stripov je veliko, od najkrajših s samo tremi sličicami pa do tistih, ki so podobni knjigam, da o tematiki sploh ne govorimo. Posebno mesto pa ima prenašanje klasičnih del v stripizirano obliko, da bi jih približali mladim.

Strip je bil od samih začetkov zelo priljubljen med mladimi, kljub temu da jim ni bil vedno namenjen. S sliko in besedo, oboje je zelo preprosto, nazorno prikaže dogajanje. Ker se mladi bolj odzovemo na barvite in razgibane podobe, je strip za mlade ga

bralca veliko bolj privlačen kot kako dolgo opisovanje časa in prostora, pri tem pa dialog in dogajanje zavzemata le četrtno prostora.

Ker klasična dela večinoma ustrezajo zadnjemu opisu, je strip dobrodošlica za mlade, ki se po navadi osredotočajo na bistvo in manj časa posvečajo podrobnostim. Vsebina je podana jedrnatost in dogajanje je v ospredju, prvo se ponavadi doseže z oblački z besedilom, drugo pa s sliko. Strip je skoraj vedno namenjen tudi zabavi, zato so komične interpretacije dogodkov v klasičnih delih zelo privlačne za mlade bralce, ki želijo dela spoznavati na zabaven in inovativen način.

Vsak stripar da v svoj izdelek kanček svoje osebnosti ne glede na to, ali je njegovo delo avtorsko ali priredba. Zato je pomembno, da mladi pišejo in rišejo stripe za mlade, saj se s tem odpira nešteto novih možnosti: izmenjava mnenj prek medija, drugačnega od digitalnih, izobraževanje v isti generaciji, nove ideje in tok inovativnosti itd. Prav zaradi teh pridobitev je strip tako priljubljen med mladimi bralci, ker si širijo obzorja na domač in nevsiljiv način.

3 Sklep

Videti je, da je najbolj skeptičen do branja in popularizacije branja skozi strip Domen Finžgar (na srečo). Menim, da tudi vidiki dijakov, ki so se javili, da bodo izrazili svoje mnenje za potrebe pričujočega članka, dokazujejo, da je strip(izacija) dober način za spodbujanje (analitičnega) branja med mladimi.

Viri

- Art, S. (2003). Maus: zgodba o preživetju. (1. izd.). Ljubljana: Založba ZRC.
- Ackermann, T., Gronle, T., Greulich, J. (2009). 100 MeisterwerkederWeltliteraturalsComic. (1. izd.). Freiburg: MogaMobo.
- Beauchard, D. (2005). Na božjastni poti. (1. izd.). Ljubljana: Forum Ljubljana.
- Lavrič, T. (2009). Slovenski klasiki v stripu. (1. izd.). Ljubljana: Mladina d.d. in Forum Ljubljana.
- McCloud, S. (2011). Kako razumeti strip. (1. izd.). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Plahuta Simčič, V. (2011). Bralna kultura med mladimi: ni najboljša, najslabša pa tudi ne ... Pridobljeno 9. 4. 2012 s spletne strani: <http://www.delo.si/clanek/146578>.
- Simmonds, P. (2009). Gemma Boverly. (1. izd.). Ljubljana: Forum Ljubljana.

-
- > **Mojca Oswald**, profesorica slovenskega jezika, je zaposlena na Gimnaziji Bežigrad.
Naslov: Gimnazija Bežigrad, Peričeva 4, Ljubljana
Naslov elektronske pošte: mojca.oswald@gimb.org
 - >> **Domen Finžgar** je študent Gozdarstva in obnovljivih gozdnih virov na Biotehniški fakulteti v Ljubljani.
Naslov: Jamnikarjeva 101, Ljubljana
Naslov elektronske pošte: domen.finzgar@gmail.com